

МІСІЯ СХИБЛЕНОГО ДОКТОРА

Роман-колаж

Частина 1

Немає нічого вічного в цьому світі, усе проходить, усе минає. Як мовив Еклезіаст у своїй книзі — покоління відходить, й покоління приходить, а земля віковічно стоїть! І сонечко сходить, і сонце заходить, і посліщає до місця свого, де сходить воно. Віє вітер на південь, і на північ вертається вітер... Всі потоки до моря пливуть, але море — воно не наповнюється: до місця, ізвідки пливуть ті потоки, вони вертаються, щоб знову плисти...

Усе вже було в цьому світі. І війни, і пролита кров. І амфітеатри, і колізеї, і катастрофи, великі й малі. Ви, мій гіпотетичний читачу, думаєте, що тільки в наш час обвалюються стадіони, ховаючи в руїнах тисячі нещасних, тих, хто так хотів розважитися хлібом і видовищами? А як вам отака інформація про падіння амфітеатру у Фіденах (10 км на північ від Рима)? У 27 до н. е. якийсь вільновідпущеник Аттілій заклав фундамент театру в ненадійному ґрунті, і вся ця споруда обвалилася на голови глядачів. «При цьому нещасті було скалічено і розчавлено до смерті 50 тисяч людей», — писав давньоримський історик Тацит.

Є театри, амфітеатри, Колізей (тобто велетенське приміщення цирку) — давньогрецькі, давньоримські...

Але є Колізей і... проскурівський. Споруджений не до нашої ери, а шойно, буквально наприкінці ХХ століття, уже в сутінках держави Радянський Союз.

Мешканці Хмельницького (Проскурова), звісно ж, пригадали: проскурівський «Колізей» — то наше так зване Співоче поле, будівництво якого так і не було завершено. А тим часом люди добре пам'ятають, як приїздив до Хмельницького народний артист Дмитро Гнатюк, як агітував хмельничан із високої трибуни, що

їм вкрай (конче, до зарізу!) потрібно спорудити в заплаві Південного Бугу цей «Колізей». І як тодішня місцева влада підтримувала цю ідею: ідею зведення своєрідного пам'ятника радянській добі. Не знаю, скільки десятків мільйонів рублів угатили тоді в болото (в прямому розумінні!) наші славні зодчі, в розширення русла Бугу, в так зване упорядкування території.

А перед тим... розкошував тут преславний лознячок. І так чарівно виспівували в ньому солов'ї, і так солодко пилася в цих заростях чарка (пам'ятаю, бо й сам не раз, бувало, пригублював ту чарку), і так «вкусно» цілувалося закоханим!

А тепер? Витріщається на тебе рябими очиськами якась напівдика самошеча коза, припнята на березі перед колізеєм, та рябенький цуцик натхненно гавкає, ніби хоче розказати перекожим, як руйнується на очах покинута споруда, іржавіє, заростає травою, лопухами, кущами. Кажуть, ніби той пам'ятник радянській безгосподарності та безвідповідальності приватизувала якась «крута» фірма і щось там збирається робити під голим ребристим дахом, у царстві бетону та металу. Ой, хлопці, яких же вам відбійних молотків треба, щоби все це зруйнувати! Аби щось тут спорудити нове...

Що саме? Побачимо. Якщо доживемо.

А може, ліпше залишити, не зачіпати? Хай, мовляв, розбираються майбутні археологи.

Хай ламають голови: що ж тут було насправді?

Та хоч би як вони сушили власні мізки, а... А все вже було в цьому світі.

* * *

Ох, ці амфітеатри! Учора, позавчора, тиждень тому..

Та якби ж то тиждень — ціле десятиліття поспіль сняться мені ті амфітеатри! Саме десяток років тому, в розквіті творчих сил, почав я проживати буття... немилосердних римських цезарів та жон їхніх. І давньогрецьких, і македонських правителів також. А ще різного роду повстанців. Тобто існували вони, ті цезарі й правителі, ще до Різдва Христового або й трохи пізніше (чи раніше), а от мені судилося перебути їхнє життя ще раз, уже нині, в двадцять першому столітті. Коли я прилюдно зізнався про мі-

сію, що випала на мою долю, — в університеті, на Вченій раді, визнали цю місію (спершу жартома, звісно) «місією схибленого доктора наук».

Але жарти жартами, а після тої Вченої ради став я помічати, що при несподіваній моїй появі в деканаті або на кафедрі — враз уривалися розмови, життєрадісний сміх, той самий сміх, який щойно лунав у викладацькому гурті, сміх, що його я сам, особисто, чув ще здалеку, ще з коридора, надто ж вчувався мені ехидний смішок у гурті жіночому, зазвичай вповитому сизою хмаркою тютюнового диму (курити в кабінетах не дозволялося, тож викладачки разом із аспірантками всідалися біля журнального столика при розчахнутому вікні й смалили вчотирьох одну сигаретку на всіх, запиваючи кожную затяжку ковтком охололої кави).

Ага, реготали? А з моїм прибуттям на кафедру — мовби заткало вам? Ага, жваво щебетали про щось там, та тільки-но я переступав поріг — ніби миттєво води в рот набирали?

Отже — таки про мене точилася балачка саме в цю мить! Отже, я есмь причина і того сміху, і того, сказати б, колективного миттєвого в-рот-водо-набирання!

І чого скалите зубки, спитати б тих намакіяжених мамзелів? Чи ж я, ще не зовсім старий доктор наук, не маю права на те, аби переказати в колі старших і молодших колег своє чергове сновидіння, позбавлене щонайменшої логіки й хронології (що, до речі, властиво, чи не кожному сновидінню). Чого перемиваєте кісточки? Ви ж і близько не сиділи на тій Ученій раді, то чого даремно плещете язиками, чого повторюєте сказане іншими? І куди дівається тоді ваша так звана наукова об'єктивність?

Гм. Про яку об'єктивність, до того ж — НАУКОВУ, можна говорити, якщо, скажімо, вчора тобі наснився давньоримський імператор Клавдій, а сьогодні, ні сіло ні впало — єгипетська цариця Клеопатра? Позавчора, приміром, тиран Калігула, а ще раніше — знаменитий грецький письменник і вчений Плутарх, творчості якого, до слова, й була присвячена моя докторська дисертація, і який, між іншим, вважав, що розповідаючи, приміром, про якогось полководця, не варто конче прагнути описати усі його «широкоформатні» криваві баталії, адже характер людини, навпаки, часто виявляє себе в рутинних всякденних дрібницях, у мовлених нею, ніби ненавмисне, слівцях, порівняннях,

дотепак. І не обов'язково наголошувати на тому, скажімо, що римський імператор Вітеллій, як і всі його предки, буцім походять од Фавна, царя аборигинів (саме аборигинів, бо то наймення цілого племені) та од Вітеллії, котру в багатьох місцях ушановували яко богиню. Гм... ну, а джерела суто народні, плебейські стверджували цілком протилежне: рід Вітелліїв бере початок од вільновідпущеника, чолов'яги, який, будучи вже справді відпущеним на волю, займався лагодженням старенького взуття... Та хоч би як було, а нащадки майстра з лагодження сандалій, котурнів та чоботят стали заможними й впливовими в е р ш н и к а м и (а представники сього суспільного стану й справді відігравали важливу роль у тодішній громаді). Де тут правда, де реальні обставини, а де просто міф, сказати важко, ба неможливо, бо хто здатен провести грань між цими поняттями — вигадкою і правдою? Я міг би навіть стверджувати, що міф потужніший за сірячину правду життя. Бо скільки було тих міфів уже в наш час, міфів розвінчаних, сотні разів топтаних... Ну, приміром, легенда про... крейсера «Аврору», про те, що саме з пострілу «Аврори» почалася революція в російській імперії. Легенди про Сталіна, Леніна, Петра Першого, Катерину II... Щорса, Примакова, Котовського, так звану молоду гвардію... несть числа ні міфам, ні людям — буцімто носіям тих цілком вигаданих подій. Ну хто може повірити в незаплямовану біографію Сталіна після розвінчування культу особи? Здається, вже нема таких людей. А виявляється — є! Єсть такі люди і єсть така партія! Є навіть погруддя на їхню честь (приміром, у славному козацькому городі Запоріжжі). Отже, виходить, що вся російсько-радянська історія, — геть уся! — суть не що інше як нескінченний МІФ! І я, доктор наук, — дитя цього міфу, я жив у його атмосфері усеньке життя.

Раз уже зайшлося про справді золоті та просто позолочені погруддя вождя усіх часів та народів (а тема ця безконечна, вона сягає і нашої доби), то внаслідок її заразливості, я майже силоміць одриваю себе від сучасності і переходжу од бюстів золотих та лише тут і там торкнутих сухозліткою — до погрудь мармурових, давніх, чомусь вони ближчі моєму серцю, принаймні ближчі візуально. Недаремно ж чи не кожен мій сон (сновидіння) починається візуально: з тих погрудь, розставлених в амфітеатрі своерідними концентричними колами, що беруть свій початок